

enim certum est attritionem solam cum sacramento sufficere ad justificationem, cum sit certa doctrina quam tradit hic Concilium de dispositione quam sequitur justificatio; ergo non debet solum restringi ad dispositionem attritionis imperfectæ, ad quam non est ita certum consequi justificationem, quando est conjuncta cum sacramento. Imo nunquam posset formaliter verificari illud verbum Concilii: « Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur. » Nam si est contritio, non est dispositio quam sequatur justificatio, sed est ipsa forma justificans, et satisfactio perfecta in sententia Vazquez. Si autem est attritio non sequitur ipsam justificatio ex vi dispositionis, sed ex actuali sacramenti susceptione; ergo non verificatur formaliter, et semper, quod illam dispositionem sequitur justificatio, si solum loquitur Concilium de attritione.

XIV. Nec obstat dicere Concilium quod per illam dilectionem, de qua ibi agit, diligitur Deus ut fons justitiæ, et quod per illam incipimus Deum diligere, et quod illa pœnitentia, et detestatio est odium aliquod peccatorum: si enim diligimus Deum ut fontem justitiæ tamquam bonum nostrum diligimus, et ut se nobis communicat, quod est amor concupiscentiæ, et si incipimus diligere, non perfecte, sed initialiter diligimus, et si est odium aliquod peccatorum, non perfectum, sed aliquale, et imperfectum intelligitur.

XV. Cæterum respondetur, quod dilectio Dei ut fontis justitiæ, est dilectio maxime perfecta, et communicabilis, quia attingit fontem justitiæ ut est in se ipso plenitudo justitiæ, et non solum ut communicatur nobis. Et similiter incipimus diligere Deum dilectione perfecta, nam etiam ipsa dilectio perfecta

aliquando debet incipere. Denique odium illud peccati quale sit, statim explicat Concilium dum subdit, quod fit per eam pœnitentiam quam ante baptismum agi oportet, constat autem quod ante baptismum aliquando sufficit pœnitentia, quæ est attritio, si conjungatur cum reali susceptione baptismi, aliquando requiritur contritio si sit cum voto suscipiendi baptismum, de utraque autem agit Concilium.

XVI. Dico ultimo: Contritio, et dilectio Dei, perfecta in quantum sunt dispositiones, indigent favore superaddito, et misericordia Dei ad hoc ut homo justificetur; ipsa autem gratia habitualis semel posita in subjecto non indiget alio favore extrinseco superaddito ut justificet, sed formaliter, et intrinsece habet justificare, et procedere a voluntate divina gratuito remittente peccatum tamquam effectus illius. De hac conclusione videantur quæ diximus supra disputatione xxiv et xxv, articulo primo. Et prima pars conclusionis ex eo constat, quia ut probavimus contritio, et dilectio Dei formaliter non justificant, licet dispositive, et effective convertant hominem ad Deum; indigent tamen voluntate misericorditer infundente gratiam, et convertente Deum ad hominem. Itaque dispositiones istæ convertentes nos ad Deum non sunt dispositiones active introducentes gratiam; sed passive disponentes subjectum ut recipiatur ex Deo; sicut diaphaneitas in aere est dispositio ad lucem non introducendam, sed recipiendam. Et similiter conversio corporis ad lumen disponit illud ut suscipiat lucem, sed tamen requirit actionem luminosi illam infundentis, et producentis, et si lumen libere emitteret lucem, requireretur actio liberalis, et gratuita ut diaphanum, vel corpus conversum ad solem illuminaretur.

Sic contritio, et dilectio Dei convertunt hominem ad Deum, sed non sufficiunt illuminare ipsum, et justificare nisi Deus tamquam lumen liberum gratuita, et liberali actione se convertat ad hominem, et ipsum illuminet infundendo gratiam; et iste est favor et misericordia superaddita contritioni, quia contritio nec physice producit gratiam, nec moraliter meretur.

XVII. Et ex hoc patet secunda pars conclusionis, quia gratia ipsa est effectus proveniens ex voluntate Dei remittente offensam, et convertente se ad nos; cum autem hæc voluntas sit sufficiens ad remittendum peccatum effective, et reddendum hominem gratum, similiter effectus proprius, et adæquatus talis voluntatis erit sufficiens ad remittendum peccatum, et justificandum formaliter, et intrinsece, unde non requirit aliam voluntatem Dei, et favorem extrinsecum ad justificandum hominem, alioquin non reddetur homo justus formaliter, et complete per intrinsecam justitiam nobis inherentem, ut definit Concilium, sed per extrinsecum favorem complementem illam justitiam.

ARTICULUS II.

Utrum ultima dispositio ad gratiam procedat effective a gratia habituali?

I. Multum est quot, quantaque ingenia hæc torserit difficultas, tum in se ipsa, tum in explicanda mente D. Thomæ in articulo octavo hujus quæstionis. Loquimur autem hic solum de ultima dispositione, quia aliæ præter ultimam non sunt perse, et inseparabiliter conjunctæ cum ipsa forma: unde non currit difficultas an procedant ab ipsa efficienter, cum ita præcedant ipsam gra-

tiam, quod etiam sine ipsa stare possunt, ultima autem dispositio, quia inseparabiliter est conjuncta cum ipsa forma introducenda, et ab illa perficitur et formatur, difficultas est an procedat ab illa in genere causæ efficientis, tamquam effectus, seu propria passio ejus. In hac ergo parte est duplex sententia principalis, quæ deinceps in varios modos explicandi se diffundit. Prima simpliciter affirmat ultimam dispositionem procedere effective a gratia habituali: secunda negat procedere ab ipsa effective, sed ab auxilio divino. Utriusque sententiæ possunt afferri fundamenta, et philosophica, et theologica.

II. Fundamentum philosophicum secundæ sententiæ est, quia dispositio ad formam antecedit formam, et est causa illius in genere dispositionis: ergo non potest esse effectus formæ introductæ in genere causæ efficientis. Consequentia probatur, quia ut sit effectus formæ in genere causæ efficientis debet supponere formam existere in actu, et non extra subjectum: ergo in subjecto, et consequenter procedit a forma jam introducta et recepta; atque adeo non est dispositio serviens ad introducendam formam.

III. Ex eodem autem principio sumit fundamentum philosophicum prima sententia, quia dispositio licet sit causa formæ in genere quasi materiali, tamen in alio potest esse effectus illius, quia causæ sunt sibi invicem causæ, et se habent ut prius et posterius secundum diversas dependentias, et instantia naturæ; ergo licet dispositio antecedit formam in genere causæ materialis, in genere tamen efficientis subsequitur ipsam formam, et est causata, et dependens ab illis.

IV. Declaratur amplius, quia infusio gratiæ ut dicit S. Thomas hic articulo octavo præcedit ipsum mo-

tum liberi arbitrii: ergo et ipsa gratia infusa præcedit ipsum motum: ergo habet rationem aliquam causæ respectu illius, si quidem præcedit illum, nec aliam quam efficientis; ergo. Prima consequentia probatur, quia infusio gratiæ habet pro primario et directo termino gratiam infusam; ergo prius attingit, et producit illam quam motum liberi arbitrii; ergo sicut infusio ipsa præcedit talem motum, et est causa illius, ita et ipsa gratia infusa præcedit illum motum, et est causa illius. Hæc de philosophico fundamento.

V. Deinde vero fundatur prima sententia duplici ratione theologica. Prima, quia illa contritio ut est dispositio ultima, est meritoria gloriæ, licet non sit meritoria gratiæ; ergo debet procedere ab ipsa gratia habituali. Antecedens asserit D. Thomas hic quæst. cxii, art. ii ad primum. Consequentia patet, quia ille motus contritionis non potest esse meritorius gloriæ, nisi procedat a gratia, si enim non procedit a subjecto grato, et dilecto Deo, nullo modo meretur apud Deum, quia meritum non solum respicit actum, sed personam. Nec sufficit quod contritio habeat pro termino gratiam, ut dicatur meritoria gloriæ, licet non procedat a gratia; si enim sufficit habere pro termino gratiam ut sit meritoria illa actio, cessat totum fundamentum ut principium meriti non cadat sub merito, si quidem non requiritur quod procedat ab illo, sed quod habeat illud pro termino.

VI. Confirmatur, quia alias contritio, et dilectio Dei possent esse informes, sicut actus fidei et spei, quia possunt procedere a subjecto infirmi, in quo consistit aliquem actum esse informem.

VII. Secunda ratio theologica est, quia Christus Dominus justificatus est quantum ad sanctificationem ac-

cidentalem per dispositionem propriam tamquam adultus, ut cum D. Thoma sentiunt communiter theologi in parte, quæst. xxxiv, et quæst. vii. Sed ille actus quo se disposuit processit a gratia habituali efficienter, ergo etiam in nobis procedere potest. Consequentia patet, quia si semel in uno subjecto, procedit illa dispositio a gratia non est inconueniens quod in aliis procedat. Minor probatur, quia si illa dispositio non procederet a gratia habituali, meretur illam, et consequenter gloriam, quæ est gratia consummata, quod tamen communiter negant theologi cum D. Thoma. Sequela patet, quia illa dispositio etiam ut antecedit gratiam habitualement procedit a Persona divina unita humanitati, quia erat actio procedens ab illo homine: ergo erat actio sanctificata, et procedens a subjecto sanctificato sanctitate personali, quæ est principium meriti; ergo prout sic erat meritoria gratiæ ad quam disponebat. Quod argumentum non urget similiter in Angelis, qui etiam sunt justificati per proprium actum, quia licet ille actus non procederet a gratia, sed a persona elevata per auxilium, tamen quia ipsa persona antecederet ad gratiam non erat sanctificata, actus ut a tali persona præcise non erat meritorius.

VIII. Secunda vero sententia etiam fundamento theologico non caret. Et imprimis urgeo illam rationem, quia contritio, et dilectio Dei quantumcumque perfecta indiget nova gratia, et favore Dei, ut infundatur gratia habitualis sanctificans; ergo non potest esse effectus ipsius gratiæ habitualis in genere causæ efficientis. Antecedens patet ex articulo præcedenti; consequentia vero est manifesta, quia si illa contritio in quantum dispositio ultima est effectus gratiæ habitualis; ergo non requirit alium favorem, et voluntatem

Dei, quam illam a qua talis gratia derivatur, et infunditur, si quidem ipsa gratia infunditur a voluntate Dei sufficiente ad remittendum peccatum, et convertendum Deum ad hominem; ergo si illa contritio est effectus gratiæ derivatæ a tali voluntate, non indiget alia voluntate gratuita remittente peccatum, et convertente Deum ad hominem.

IX. Confirmatur, quia dispositiones illæ quibus disponimur ad justificationem, non sunt propriæ passionis a gratia dimanantes, sed actus elicit, quibus convertimur ad Deum, ut ab ipso misericorditer illuminemur, ideo illa dispositio non inducit necessitatem, sicut dispositiones naturales ad formam, ut dicit D. Thomas quæst. xxviii de veritate, articulo secundo ad octavum. Et consequenter talis dispositio non est propria passio per emanationem necessariam procedens a gratia: ergo si effective ab illa procedit, libere a gratia procedit: ergo potest intelligi infusio, et receptio gratiæ sine hoc quod ille actus eliciatur, si quidem libere elicitur ab ipsa gratia, etiam in instanti receptionis; ergo non pertinet ista dispositio ad receptionem ipsius gratiæ, si ab illa jam recepta libere procedit.

X. Denique confirmatur. In justificatione, quæ fit in sacramento per attritionem ubi ipsa attritio non procedit effective a gratia, sic enim esset contritio; ergo similiter quando fit per contritionem, bene stat ipsum motum contritionis non elici a gratia habituali, sed ab auxilio, et per aliam distinctam actionem infundi gratiam.

XI. Ut inter istas sententias iudicium ferre possimus, solum restat nobis explicanda mens S. Thomæ; hæc enim maiorem difficultatem ingerit in hac quæstione; et ideo illam partem eligimus in quam videmus inclinari mentem S. Thomæ.

Pro illius ergo explicatione adverto, quod licet D. Thomas dicat infusionem gratiæ esse primum inter ea quæ requiruntur ad justificationem, et consequenter esse primum etiam respectu dispositionum ad ipsam, tamen ratione infusionis gratiæ non intelligit S. Thomas solam productionem gratiæ habitualis, sed etiam motionem Dei qua nos disponit mediante auxilio. Constat ex illis verbis in articulo octavo hujus quæstionis: « In quolibet motu naturali primum est motio ipsius moventis; secundum autem est dispositio materiæ, sive motus ipsius mobilis; ultimum vero est finis, vel terminus motus ad quem terminatur motio moventis. Ipsa igitur Dei moventis motio est gratiæ infusio ut dictum est supra. » Sic D. Thomas. Cum ergo ipsemet explicet quid intelligat nomine infusionis gratiæ, scilicet motionem Dei moventis ad justificationem, non est restringendus ad hoc quod loquatur de infusione gratiæ pro ipsa præcise productione gratiæ habitualis, sed pro motione Dei movente ad justificationem, quam motionem constat fieri per auxilium. Et licet etiam ad dispositiones remotas Deus moveat, quatenus ab illis sumitur initium justificationis, tamen in præsentī motio Dei sumitur prout solum respicit dispositiones ultimas, quia solum agit D. Thomas de illis quæ sunt simul in eodem instanti cum justificatione, ut patet in hoc ipso articulo octavo, et expressius rejicit dispositiones remotas ab hac disputatione in iv, dist. xvii, qu. i, art. iv, quæstiuncula ii, et in quæstione xxviii de veritate, articulo octavo.

XII. Sit ergo conclusio: In sententia D. Thomæ gratia habitualis in instanti in quo infunditur, neque ad remissionem culpæ, neque ad contritionem eliciendam concurrit effective, sed ad utrumque formali-